

Beszámoló a Támop 3.1.1.-11/1-2012-0001 számú, XXI. századi közoktatás (fejlesztés, koordináció) II. szakasz című projektről

A projekt 2012 augusztusában indult és 2015. október végén fejeződött be. A kiemelt uniós projektben az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet töltötte be a konzorciumvezető szerepét, és megvalósító partnerként az Oktatási Hivatal és az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. vettek részt a fejlesztések előkészítésében és megvalósításában.

Összeállította: Sinka Edit, szakmai vezető

Budapest, 2016. március 29.

Tartalomjegyzék

Szakmai előzmények	3
Konkrét célok.....	3
Nemzetközi folyamatok.....	4
A megvalósítás munkamódszerei.....	7
Szakmai eredmények, következtetések	7
1. Tartalmi fejlesztések.....	8
Kerettantervek (6110, 6111, 6112)	8
Standardok (6121, 6122).....	9
Tankönyvkutatás (6131).....	9
2. A pedagógiai szakmai szolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése (6211, 6212, 6221) ...	10
3. A nevelés-oktatás fejlesztése, komplex pilot programok.....	11
Ökoiskola téma (6311)	11
Egész napos iskola – alsó tagozat, felzárkóztatás (6321, 6361)	12
Komplex művészeti nevelés téma (6331).....	13
Természettudományos nevelés téma (6341).....	14
Gyakorlati életre nevelés téma (6351).....	14
Jó gyakorlatok (6371)	15
4. Az ágazati irányítási és szakmapolitikai döntéshozatal fejlesztési támogatása	16
Oktatásirányítás és finanszírozás (6411, 6412, 6413, 6414)	16
Az iskola belső világa (6421).....	17
A közoktatás minőségének és eredményességének vizsgálata (6431)	18
5. Korábbi fejlesztések, programok hatásának vizsgálata és értékelése.....	19
Tehetséggondozó programok vizsgálata (6511)	19
Felzárkóztatási programok hatásvizsgálata (6512)	19
Szakiskolai Fejlesztési Program (SZFP) „hatásvizsgálata” (6513)	20
A pedagógus továbbképzések hatásának vizsgálata (6521).....	20
Indikátorok teljesülése	21
A projekt eredményeinek további felhasználási lehetőségei.....	22
Függelék – a projekt keretében készült kiadványok téma szerint	23

Szakmai előzmények

Ahogy az a projekt elnevezéséből is nyilvánvaló, 2012 és 2015 között egy már korábban megkezdett munka folytatása valósult meg, európai uniós kiemelt projekt keretében.

Az első szakaszban a projekt feladata olyan fejlesztések megvalósítása volt, amely az Európai Bizottság ajánlásainak megfelelően lehetőséget biztosít a tanulók számára a tanulmányaik során elsajátítani a kulcskompetenciákat olyan szinten, hogy azok által megállják helyüket a felnőttéletben. A projekt az Educatio Nkft és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet alkotta konzorcium keretében valósult meg, az OFI feladatai az alábbiak voltak:

- A közoktatás-fejlesztések megfelelő szakmai megalapozása nemzetközi és hazai fejlesztési tapasztalatok beépítésével
- A fejlesztéspolitikai célokhoz kapcsolódó oktatáspolitikai döntések megalapozása, megfelelő információk nyújtása a fejlesztések eredményességéről és hatékonyságáról
- Az ágazati K+F stratégia kidolgozása, valamint a korszerű tudásmenedzsment rendszer fejlesztése a K+F tevékenységek során keletkezett új tudások széleskörű és hatékony terjesztésének, az innováció támogatásának érdekében

Konkrét célok

A kiemelt projekt első szakaszában kialakított támogató rendszer alapot biztosított a fejlesztések szakmai támogatásához. A második szakasz céljai így a következők lettek: a közoktatás-fejlesztés szakmai, informatikai támogatása, minőségbiztosítása és nyomonkövetése.

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben megvalósult projektrész operatív céljai pedig a következők voltak:

1. Az oktatás tartalmi követelménystandardjainak fejlesztése és implementációjuk támogatása
 - 1.1 Álljanak rendelkezésre az új kerettantervhez kapcsolódó tantárgyi programok (választható tantárgyak, választható óraszámú tantárgyak stb.).
 - 1.2 Készüljenek az új tartalmi szabályozók implementálásához szükséges módszertani ajánlások, segédletek, valamint történjen meg az implementáció szakmai támogatása (helyi szinten is), különös tekintettel a megnövekedett óraszámú testnevelésre és az új tantárgyként belépő erkölcsstanra, továbbá történjen meg a tartalmi szabályozók bevezetésének vizsgálata.
 - 1.3 A nemzetközi és a hazai előzmények alapján határozzák meg az oktatási szakaszonkénti követelménystandardok műfaji sajátosságait, alakítsák ki struktúráját, és kerüljön sor – kiválasztott szakaszra vonatkozóan – a részletes tartalmi kidolgozására.
 - 1.4 Az új tantervi szabályozók alapján készüljenek – a követelménystandardokkal is összhangban lévő – kimeneti követelmények, vizsgaleírások, valamint a mérésüket segítő különböző típusú mintafeladatsorok, javítási-értékelési útmutatók, továbbá kerüljön sor ezek kipróbálására, értékelésére és disszeminációjára.
 - 1.5 A nemzetközi és hazai kutatási eredmények alapján történjen meg a tankönyvvé minősítési eljárás szakmai standardjainak kidolgozása, valamint a kísérleti tankönyv kipróbálása eszközrendszerének kialakítása, tesztelése, a rendszerszerű működtetés nyomonkövetése.
 - 1.6 Készüljön szakmai elemzés a nevelési-oktatási programok lebonyolításához szükséges taneszközök, eszközi elemek tipizálásáról, strukturálásáról.
2. A nevelés-oktatás fejlesztése, e területen komplex pilot projektek megvalósítása és a kapcsolódó pályázatok szakmai eredményességének nyomon követése, értékelése

- 2.1 A meglévő pedagógiai rendszerleírások vizsgálatára, elemzésére alapozva készüljön javaslat a nevelési-oktatási programok (pedagógiai rendszerek) új keretrendszerére.
- 2.2 Készüljön javaslat az ökoiskola nevelési-oktatási programjának megújítására.
- 2.3 Készüljön javaslat az egész napos iskola nevelési-oktatási programjának megújítására.
- 2.4 Készüljön javaslat a felzárkóztatás nevelési-oktatási programjára, az általános iskola és a szakképzés közötti átmenet biztosítására.
- 2.5 Kerüljön sor a tanórán kívüli foglalkozások (például: önkéntességre épülő és fenntartható iskolai jó gyakorlatok) feltérképezésére, gyűjtésére, tematizálására és közzétételére, valamint a jó gyakorlatok átvételének nyomonkövetésére.
3. A köznevelési ágazati irányítási és a szakmapolitikai döntéshozatal fejlesztési támogatása
 - 3.1 Készüljenek elemzések az oktatásirányítás és finanszírozás körében az alábbi területeken:
 - az iskolafenntartás változásainak a közoktatásra gyakorolt hatásai;
 - a közoktatás finanszírozásával kapcsolatos változások várható hatásai;
 - a köznevelés szereplői együttműködésének fejlesztése a hatékonyság növelése érdekében
 - a kötelező óvodáztatás korhatára kiterjesztésének várható hatásai;
 - a tanulási utak elemzése középfokon;
 - a hátránykompenzációra irányuló fejlesztések szakmai megalapozása
 - a közoktatás minőségének és eredményességének vizsgálata.
 - 3.2 Készüljenek elemzések az iskola belső világát alakító tényezők, az iskola nevelő szerepének fejlesztése érdekében.
 - 3.3 Készüljön elemzés a közoktatás eredményességi mutatóiról.
 - 3.4 Történjen meg a jogalkotás szakmai támogatása elemzésekkel, szakvélemények készítésével.
 - 3.5 Készüljön olyan tudástár, amely a köznevelési ágazati irányítási és szakmapolitikai döntések megalapozását segíti.
4. Korábbi fejlesztések, programok hatásának vizsgálata és értékelése
 - 4.1 Készüljön el olyan nagy volumenű korábbi fejlesztési programok elemzése, értékelése és fejlesztési célú visszacsatolása, amelyek számottevő hatást kívántak gyakorolni a közoktatásra. Ilyenek területek:
 - tehetséggondozás
 - felzárkóztatás
 - szakiskolai fejlesztési programok
 - pedagógus-továbbképzés.
 - 4.2 Készüljenek olyan programértékelések és hatásvizsgálatok, valamint ezek fejlesztési célú visszacsatolása, amelyek rámutatnak a programok és az oktatás eredményessége, minőségi javulása közötti összefüggésekre.
5. Történjen meg a pedagógiai szakmai szolgáltatások intézményrendszere kialakításának fejlesztési támogatása, összhangban a Támop 3.1.1 első szakaszának eredményeivel és az új tartalmi szabályozókkal, valamint olyan módon, hogy az intézményrendszer munkájának szakmai irányítása a pedagógusok szükségleteire alapozódjon.

Nemzetközi folyamatok

Az oktatás tartalmi és követelménystandardjai szempontjából különösen fontosak azok a nemzetközi és hazai folyamatok, amelyek a 21. század első évtizedének második felében tovább erősödtek, és amelyek az 1990-es években indultak el a fejlett országokban. A rendkívül gyors technológiai változások, a globális demográfiai növekedés (a fejlett világban drámai csökkenés), a gazdasági és társadalmi kihívások, a tanulástudomány fejlődése, a tudáskonceptió

megváltozása (a használható és alkalmazható tudás előtérbe kerülése) alapvetően meghatározták a tartalmi fejlesztéseket és a szabályozási környezetet.¹

Az új tartalmi szabályozók a tanulók személyiségének és tudásának komplex fejlesztését helyezik a középpontba, amelynek legeredményesebb eszközét az olyan nevelési-oktatási programok jelentik, amelyek az iskolai életet egészében kezelik, azaz nem kizárólag a tanórákra koncentrálnak, hanem a nevelés –oktatás részének tekintik a tanórán kívül az iskolában eltöltött időt is. Ilyen komplex nevelési-oktatási programok kidolgozása elsősorban azokon a területeken szükséges, amelyek fejlesztése az elmúlt években elmaradt, vagy háttérbe szorult. Az Európai Unió prioritásaival összhangban a fejlesztések elsősorban a természettudományos oktatásra, a művészeti nevelésre, a környezeti fenntarthatóság szempontjainak érvényesülésére, és a gyakorlati életre nevelésre irányulnak. A nevelési-oktatási program egy olyan komplex rendszert kínál az iskolai szereplők számára, amely magában foglalja az eredményes bevezetéshez és alkalmazáshoz szükséges támogató elemeket. Azonban ezen elemek komplexitása miatt szükséges, hogy a bevezetés, az intézményi implementáció folyamatát külső szakmai támogatás kísérje. A szakmai szolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése, valamint a szaktanácsadói rendszer egyidejű átalakítása szinergikus hatásaival erősíti ezen célok teljesülését.

A közoktatási rendszerek minőségének, eredményességének, hatékonyságának témaköre ma a fejlett országokban a kormányzati politikák és az oktatáspolitikai egyik központi kérdése. A minőségértékelési rendszerek a tényeken alapuló politikaformálás eszközeként nélkülözhetetlenek a közpolitikai beavatkozást igénylő problémák feltárásában, amelyre a fejlesztő beavatkozások épülhetnek. Az ellenőrzés-értékelés rendszerszerű működtetése hatékony fejlesztési eszköz lehet, különösen akkor, ha az értékelés eredményeinek széles körű visszacsatolása és nyilvánossága is biztosított.

Az oktatási rendszerek belső fejlődéséhez is köthetően a tényekre épülő oktatáspolitikai egyre komolyabb figyelmet kap a fejlett országokban, és így Magyarországon is.² Az a tény, hogy az érintettek teljes nyilvánossága számára rendelkezésre állnak a tanulók teljes körére vonatkozó, standardizált tesztekkel származó adatok, új fejlődési szintre állította az oktatásirányítás rendszerét is. A rendelkezésre álló információk mennyiségi növekedése szükségképpen kiváltja a tudományosan alátámasztottnak tekinthető tények iránti igényt. A tanulás eredményességének a javítása fontos politikai cél, megnőtt a tétje annak, hogy az iskolák és a pedagógusok milyen tanulásszervezési technológiát követnek. Súlyos kérdéssé vált az, hogy egy adott pedagógiai technológia működik-e vagy sem, illetve milyen körülmények között működik és milyen körülmények között nem. A tényekre alapozott oktatáspolitikai hangsúlyos szerepet kapott a nemzetközi szakpolitikai diskurzusban. Az OECD 2003-ban önálló programot indított el e témában, s a „tényeken alapuló oktatáspolitikai-kutatás” (Evidence based Policy Research in Education) elnevezésű programon eredményeit tanulmánykötet összegzi.³

Az oktatás eredményességének és minőségének jobbítását célzó modern oktatáspolitikának döntően azért van szüksége kutatásra, hogy el tudja dönteni, érdemes-e valamilyen beavatkozást elvégezni vagy sem (azaz a beavatkozás nyomán valóban létrejön-e a kívánt javulás). Ehhez gyakran van szükség oksági összefüggések megállapítására. Ezért az olyan kutatások, amelyek egy-egy beavatkozásról nagy biztonsággal meg tudják mondani azt, hogy annak eredményeképpen a dolgok jobbak lesznek, különösen értékesek. A PISA vizsgálatok ugyancsak

¹ Jelentés a magyar közoktatásról 2010., Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2011. Budapest. 6. fejezet

² Halász Gábor: Tényekre alapozott oktatáspolitikai és oktatásfejlesztés. In: Pusztai Gabriella – Rébay Magdolna (szerk.): Képzés az oktatáskutatás. Tanulmányok Kozma Tamás 70. születésnapjára. Csokonai Könyvkiadó. Debrecen. 2009. 187-191. o..

³ Evidence in education: Linking research and policy. OECD, Paris. 2007

http://www.oecd.org/document/56/0,3746,en_21571361_49995565_38796344_1_1_1_1,00.html

előtérbe helyezték a standardizált mérések eredményeire alapozott elemzések alkalmazását és alkalmazhatóságát az oktatáspolitikai döntések során.⁴

A tudományosan igazolt vagy tudományos kutatások által alátámasztott tényekre épülő gyakorlat a minőségbiztosítás legfőbb eszköze. A minőségfogalom strukturálásához járul hozzá, ha megkülönböztetjük a bemeneti és a kimeneti tényezők minőségét, illetve az ezekhez kapcsolható minőségbiztosítási eljárásokat, eszközöket, például a tantervi, tankönyvi, tanár-továbbképzési akkreditációs folyamatokat; a továbbtanulási információkat vagy a munka világában való elhelyezkedés sikerességéről kapható visszajelzéseket. A minőségproblematika és a közoktatási értékelési funkció tágabb értelmezése egyúttal az e téren igénybe vett és közreműködő szakértelmek szélesebb körét is említi, összefüggésben azzal, hogy az értékelési és minőséginformációkat is egyre többen igénylik és használják.

E téma az Európai Unió oktatáspolitikájának is fontos elemévé vált.⁵ Az oktatás minősége és a minőségértékelés kérdéskör súlyát jelzi, hogy az Európai Parlament és a Tanács 2001-ben született, átgondolt viták során kiérlelt ajánlása⁶ átlátható *ágazati minőségértékelési rendszerek* működtetését támogatja az EU-tagországok oktatási rendszereiben. Az európai nyitás jelentősen kitágította, egyúttal konkretizálta a *minőség fogalmát*, amennyiben a köznevelési rendszer értékelésének elemeit rendszerben jelenítette meg, beleértve ebbe a tanulói teljesítményvizsgálatokra, az oktatási statisztikákra és az igazgatási adatokra épülő elemek mellett a folyamatos áttekintésre, megfigyelésre, becslésre épülő minőségértékelési mozzanatokot is. Az oktatás *minőségi kritériumai* között szerepet kapott az iskola belső világa, küldetése, klímája, azaz a vezetéshez és a szervezeti kultúrához kapcsolható intézményi működés egésze. Az EU-ajánlás hangsúlyozta továbbá, hogy az értékelés az iskolai és rendszerszintű szervezeti tanulás, illetve az önfejlesztés fontos eszköze.⁷

Magyarország az országos kompetenciamérések törvényi szintű alkalmazásával⁸ nemzetközi szinten is a tényekre alapozott oktatásirányítás élvonalához tartozik, s mára elfogadottá vált a mérési rendszer, és általánossá vált a mérési anyagok és eredmények felhasználása is. A kompetenciamérések adatait és eredményeit tíz megadott felhasználási lehetőség közül az intézményvezetők több mint háromnegyede legalább öt módon felhasználja.⁹ Az elmúlt években jelentősen növekedett a közoktatás minőségi, eredményességi és hatékonysági problémáiról szóló *tudásunk*. A minőségről, hatékonyságról és eredményességről is folyó szakmai diskurzust ösztönözték az e területen zajló elemzések;¹⁰ a 2001-től működő Országos kompetenciamérés, az érettségi vizsga reformja és az intézményi minőségfejlesztési kötelezettség, továbbá a képzési szintek kimeneti eredményességére, kimeneti követelményeire építő, az Európai képesítési keretrendszerhez (EKKR) illeszkedő Nemzeti képesítési keretrendszer (NKKR) munkálatai. Az NKKR ösztönző hatást fejthet ki a magyar minőségpolitikára és eszközeire, illetve ezek fejlesztésére. Így a kimeneti szabályozás egységesítésére, a minőségértékelési és -biztosítási,

⁴ PISA 2009 Results, Vol. IV.: What makes a school successful? Resources, policies and practices. OECD, Paris. 2010

⁵ 2007 tavaszán a német EU elnökség hivatalos programjának a keretén belül „A cselekvést szolgáló: a tényekre épülő oktatáspolitikát szolgáló kutatási stratégiák” (Knowledge for action: Research Strategies for an Evidence-Based Education Policy) Frankfurtban európai szintű szimpózium volt

⁶ Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning (2006/962/EC) <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:155:0001:0010:EN:PDF>

⁷ Balázs Ildikó – Horváth Zsuzsanna: A közoktatás minősége és eredményessége In: Balázs Éva – Kocsis Mihály – Vágó Irén (szerk.): Jelentés a magyar közoktatásról 2010. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 2011

⁸ 2011. évi CXCV. Törvény a nemzeti köznevelésről

⁹ Jelentés a magyar közoktatásról 2010., Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2011. Budapest. 9. fejezet

¹⁰ Csapó Benő (2007): Oktatás, oktatástudomány, tanárképzés In Korom Erzsébet (szerk.): Kihívások a XXI: század iskolájában: Összeállítás a Koch Sándor Tudományos Ismeretterjesztő Társulat XLIII. Pedagógiai Nyári Egyetemén elhangzott előadásokból. Koch Sándor Csongrád megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, Szeged; Hermann Zoltán (szerk.) (2005): Hatékonysági problémák a közoktatásban. Országos Közoktatási Intézet, Budapest. <http://www.ofi.hu/tudastar/oktatás-társadalmi/hatekonysagi-problemak> ;

pályakövetési rendszerek kiépítésére is.¹¹ Ezen túl – az egész életen át tartó tanulás gyakorlati megvalósulását támogató minőségpolitika keretében – elősegítheti a nem formális és az informális tanulás során megszerzett tudás és képesség elismertethetőségéhez szükséges feltételrendszer kialakítását.¹² A magyar minőségpolitikai rendszer eszközeinek döntő többsége *jogszabállyal alátámasztott*, ami bizonyos értelemben garanciát is jelent a működtetésükre.

A megvalósítás munkamódszerei

A Támop 3.1.1 projekt céljainak megvalósításához, az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet feladatainak ellátásához elsősorban szakmai tudásra, hozzáértésre, humán erőforrásra volt szükség. A kutatási és fejlesztési feladatok megvalósításában az intézetnek egyrészt nagy múltja és tapasztalata volt már korábbról, másrészt a projekt indulásakor is rendelkezett a szükséges szakértelem jelentős részével.

Az OFI alkalmazottak a projekt keretében távmunkában alkalmazott, gyakorló pedagógusokkal közös munkacsoportokban végezték a tantervi, tankönyvi illetve standardokkal kapcsolatos fejlesztéseket. Mindez egyrészt a használhatóság azonnali próbájának lehetőségét teremtette meg például az implementációt támogató segédanyagok esetében, másrészt pedig közel tartotta a fejlesztést az iskolai napi valósághoz.

A nevelési-oktatási programok tekintetében ezt az elvet még erősebben érvényesítettük azzal, hogy összesen 55 K+F szerződést kötöttünk iskolákkal, amelyek keretében az ország különböző pontjain és a legkülönbözőbb iskolákban dolgozó pedagógusokkal fejlesztettünk együtt. Ennek a kipróbálásán és az azonnali korrekción túlmutató jelentősége az, hogy kialakult egyfajta bázisiskolai rendszer is, vagyis olyan szakmai műhelyek az ország sok pontján, ahol ezek a programok működés közben megtekinthetők, és helyben van hozzáértő szakember, aki a bevezetésen gondolkodó iskolák és tanárok kérdéseire válaszolni tud. Ezzel nem csak az elérést, hanem a projekt zárása utáni fenntarthatóságot is szolgálni kívántuk.

Fontos még megemlíteni az alkalmazott munkamódszerek között, hogy különösen az oktatáspolitikai döntéshozást támogató kutatások és a hatásvizsgálatok esetében külső erőforrások jelentős bevonására kényszerültünk, elsősorban a nagymintás adatfelvételek intézetünkben rendelkezésre nem álló feltételei miatt, de azért is, mert bizonyos feladatok egyszerre, nagy mennyiségben jelentkeztek.

Szakmai eredmények, következtetések

A három konzorciumi partner együttműködése számos, a köznevelés megújuló rendszerét támogató fejlesztést eredményezett, összességében mintegy 6,8 milliárd forint európai uniós forrás felhasználásával. Az Oktatókutató és Fejlesztő Intézetben fejlesztési, kutatási, elemzési és koordinációs tevékenységek öt tematikai fókuszpontba (a köznevelés tartalmi követelményeinek fejlesztése, a pedagógiai szakmai szolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése, nevelési-oktatási programok fejlesztése, komplex pilot programok, az ágazati irányítási és szakmapolitikai döntéshozatal fejlesztési támogatása, korábbi fejlesztések, programok hatásának vizsgálata és értékelése) szerveződve valósultak meg – elsősorban a köznevelési rendszert támogató kutatások és programok. Az Oktatási Hivatal

¹¹ Temesi József (szerk.) (2011): Az Országos képesítési keretrendszer kialakítása Magyarországon. Nemzetközi háttér, elvi megfontolások, megvalósítási javaslatok. Szakértői összefoglaló anyag. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. <http://www.ofi.hu/kiadvanyaink/beliv-okkr-press>

¹² Derényi András – Tót Éva (2011): Validáció. A hozott tudás elismerése a felsőoktatásban. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. <http://tamop413.ofi.hu/fejlesztes-eredmenyei/validacios-kotet>

Projektigazgatóságának munkája főként a jogszabályalkotási folyamat korszerűsítésére, az akkreditációs és minőségtámogatási rendszerek fejlesztésének és informatikai támogatásának előkészítésére irányult. Az Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. pedig kidolgozta a referenciainstítúciók minősítésrendszerét, kutatás-fejlesztéseket valósított meg az óvodáztatáshoz, a sajátos nevelési igényű tanulókhöz és a digitális írástudáshoz kapcsolódóan.

Az OFI feladatai 5 alprojektbe rendezve:

1. Tartalmi fejlesztések

A tanítás-tanulás tartalmi fejlesztése szempontjából meghatározó az új köznevelési törvényből és a Kormány által jóváhagyott Nemzeti Alaptantervből levezethető oktatáspolitikai szándék, hogy a nevelés szerepe hangsúlyosabbá váljon az iskolai gyakorlatban, illetve, hogy a tanulók egyéni szükségleteire fókuszálva egyensúlyba kerüljön a képességek-készségek fejlesztése a műveltségterületi ismeretek elsajátításával.

Fentieknek megfelelően a tartalmi szabályozás átalakítása már a projekt első szakaszában megkezdődött, azonban maradtak még olyan hiányterületek, ahol további fejlesztésekre volt szükség. Mindezekon túl evidens volt az is, hogy az új tartalmi szabályozók gyakorlatban való alkalmazása csak akkor válhat sikeressé, ha az adaptációt és implementációt módszertani ajánlások, segédanyagok és szaktanácsadói mentorálás támogatja.

Kerettantervek (6110, 6111, 6112)

A projekt második szakaszában elkészültek a választható tantárgyak¹³, illetve egyes választható (emelt) óraszámú tantárgyak kerettantervei¹⁴. Ennek révén teljessé váltak a kerettantervi csomagok. A jelentősége abban rejlik, hogy megkönnyítette az iskolák számára a szabad órakeret igényeiknek és lehetőségeiknek megfelelő tervezését. Ezzel teljesült az 1.1 operatív cél. Megtörtént továbbá a nemzetiségi oktatás különböző formái (nyelvoktató és kétnyelvű) számára a nemzetiségi nyelv és irodalom kerettantervek kidolgozása, illetve ezek nemzetiségi nyelvű változatának elkészítése 10 nemzetiség (bolgár, cigány, görög, horvát, német, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén) számára. Ezzel a nemzetiségi oktatásban is teljessé váltak a kerettantervi csomagok, amely egyben programszintű indikátor is volt.

Az iskolákat a helyi tantervek készítésében információs szolgálat működtetésével, a gyakran ismételt kérdések összesítésével és a válaszok közzétételével, valamint egy segédanyag kidolgozásával, illetve pedagóguskonferenciákon, szakmai rendezvényeken való személyes tájékoztatók megtartásával segítettük. Egy kapcsolódó kutatás adataiból tudjuk, hogy az iskolák kb. 15%-a fordult az OFI-hoz segítségért és általában pozitívan értékelte azt.

A helyi tantervek implementációjának támogatásának folyamatát abból a szempontból terveztük meg, hogy várhatóan mely tantárgyi területeken (pl. új tantárgyak bevezetése – erkölcsstan; egyes tantárgyakban új tartalmi elemek megjelenése – matematika, történelem, magyar nyelv és irodalom, vizuális kultúra; jelentősebb szemléletmód-váltás – természettudományos tantárgyak, testnevelés) tapasztalhattak az iskolák nagyobb nehézségeket. Az OFI honlapján

¹³ Bejárható Magyarország, Bringaakadémia, Családi életre nevelés, Etikus vállalkozói ismeretek, Gazdasági és pénzügyi kultúra I-II., Hon- és népiismeret, Jelenismeret, Kajak-kenu – vízijártassági ismeretek, Katonai alapismeretek, Képességfejlesztő sakk, Közgazdasági és pénzügyi alapismeretek, Munkapiac, Nemzeti lovaskultúra, Sakk-logika, Saktika, Vállalkozzunk! I-II., Vitorlázás – vadvízi ismeretek, Dráma és tánc, Tánc és mozgás, Informatika, Természettudományi gyakorlatok, Társadalmi, állampolgári és gazdasági ismeretek, Filozófia, Második idegen nyelv

¹⁴ Ének-zene, Testnevelés, Testnevelés és sport

segédanyagokat (pl. módszertani ajánlásokat, szakmai háttéranyagokat, tanmenet-javaslatokat, feladatokat, tanórákon felhasználható segédanyagokat, projekterveket) tettünk közzé, amelyek a projekt lezárása után a Nemzeti Köznevelési Portálra is feltöltésre kerülnek majd, mégpedig az új generációs tankönyvekhez és a NAT fejlesztési területeihez is kapcsoltnak. Ezzel teljesítettük az 1.2 operatív célt.

Standardok (6121, 6122)

A bementi szabályozás átalakításával párhuzamosan az oktatás tartalmi egységesítése érdekében szükségesnek látszott olyan tartalmi követelmények meghatározása, fejlesztése, amelyek pedagógiai szakaszhatáronként standardizált módon határozzák meg a korcsoportos tudásszinteket, és egymásra épülve képesek biztosítani, hogy a tanulók minél sikeresebben képesek legyenek megfelelni az érettségi vizsgán a kimeneti követelményeknek.

A fejlesztés megalapozásaképpen a szakmai munkacsoportok tanulmányozták, hogy az alapfokú oktatásban milyen módon alakítható ki és milyen előnyökkel járhat az anyanyelvi és matematikai készségek fejlesztését támogató tanulmányi standardrendszer. A vizsgálat elsődleges célja a közoktatásban jó gyakorlatként működő mérési és értékelési rendszerek mellett egy olyan struktúra fejlesztése volt, amely a matematika és az anyanyelv területén objektíven tükrözi az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők tudását. A szakmai munkacsoportok által fejlesztett, a tantervben megfogalmazott kimeneti követelményekkel összhangban lévő standardleírások bemutatják, hogy milyen ismeret, tudás, képesség, illetve autonómia várható el a tanulóktól az adott oktatási szakaszban. A leírások tartalmilag hierarchikusan egymásra épülnek, jól strukturáltak, egyértelműen értelmezhetők, könnyen alkalmazhatók, rugalmasan adaptálhatók, életszerűek, illeszkednek az életkori sajátosságokhoz. A leírások mellett mindkét műveltségterületen az értelmezést támogató, paraméterezett feladatsorok készültek, amelyek önfejlesztő eszközként alkalmazhatók és gyakorlati segítséget nyújthatnak a pedagógusoknak az egységes értékelésben.¹⁵ Ezzel teljesült az 1.3-as operatív cél.

A középfokú standardok fejlesztéséhez kapcsolódó egyik feladat a középfokú oktatást lezáró kimeneti követelmények és a közelmúltban bevezetett bemeneti szabályozók (NAT, kerettantervek) összehangolása volt. Erre vonatkozó javaslatainkat a kimeneti követelmények megújítására több műhely és szakmai fórum keretében egyeztettük szakértőkkel és szakmai szervezetek képviselőivel. A kimeneti vizsgakövetelmények és a vizsgaleírások megújítása mellett a tantárgyi munkacsoportok kismintás próbaméréssel és eredményeinek elemzésével ellenőrizték a módosított követelmények megvalósíthatóságát, valamint mintafeladatsorokat és értékelési útmutatókat készítettek, hogy orientálják a tanulókat és a pedagógusokat a változások területén.¹⁶ Ezzel a projekt 1.4 operatív célját teljesítettük.

Tankönyvkutatás (6131)

Tartalomfejlesztési feladatunk volt továbbá a tankönyv- és taneszköz-kutatás fejlesztése, melynek megvalósítása során lehetővé vált, hogy felülvizsgáljuk a tankönyvek szakmai minősítő kritériumrendszerét, új standardot alakítottunk ki, mely már figyelembe vette az elmúlt évek minősítési tapasztalatait. Ehhez széleskörű kutatást végeztünk: elemeztük a nemzetközi és hazai szakirodalmakat és kutatásokat, feltártuk a tankönyvkutatás és fejlesztés új irányait, felméréseket végeztünk a tankönyvi szakértők és a kiadók szerkesztőinek körében, illetve elemeztük a korábbi évek tankönyvszakértői értékelőlapjait. A kutatás tapasztalatai alapján elkészítettük a tankönyvek szakmai minősítéséhez szükséges új értékelőlapok rendszerét, illetve megújítottuk az egyes értékelőlapokat is.

¹⁵ <http://ofi.hu/tanulmanyi-standardok-fejlesztese>

¹⁶ <http://ofi.hu/erettsegi-2017-mintafeladatok>

A téma második fontos feladata volt, hogy kialakítsuk a tankönyvek kipróbálásához szükséges eszközrendszert, erre ezért volt szükség, mert időközben átalakult a tankönyvek jóváhagyási rendszere. Pilot-kutatás keretében, a szakiskolai közismereti tankönyv kipróbálása során alakítottuk ki a tankönyvhasználat monitorozásának rendszerét. A kutatásba a lehető legszélesebb körben vontuk be a kvantitatív és kvalitatív eszközöket. A kutatás során kialakított eszközrendszer párhuzamosan beépült a kísérleti tankönyvek kipróbálási folyamatába.

Fenti tevékenységekkel az 1.5 operatív célt teljesítettük. Az 1.6-os cél elérése érdekében összegző elemzés készült a taneszközökről és eszközi elemekről.

2. A pedagógiai szakmai szolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése (6211, 6212, 6221)

A projekttel szemben elvárás volt, hogy támogassa az újjászerveződő pedagógiai szakmai szolgáltatások rendszerét, illetve annak egységes szakmai irányítását. Ez volt a projekt 5. számú operatív célja. Az Útmutató arra is kitért, hogy a javaslatokat a pedagógusok szükségleteire kell alapozni, ennek érdekében a feladat megvalósítását a pedagógusok mesterségbeli tudását feltáró, nagymintás online kutatással indítottuk. Később a pedagógusokon túl vizsgáltuk a meglévő intézményrendszert és annak működését, tanulmányoztuk a hazai történeti és a nemzetközi példákat.

Empirikus kutatásokra alapozva komplex rendszermodellt alkotó javaslatok készültek a pedagógiai szakmai szolgáltatások intézményi rendszerének átalakításához, fejlesztéséhez. A javaslatcsomag része volt a pedagógiai-szakmai szolgáltató rendszer jogszabályi, szervezeti és működési környezete, irányítási, koordinációs, kommunikációs, minőségirányítási és finanszírozási modelljei, valamint intézményi szerkezete, funkcionális feladatrendszere egyaránt. A fejlesztési javaslatcsomagot kiadvány formában is megjelentettük, amely a pedagógiai-szakmai szolgáltatások területén döntéshozók és döntés-előkészítők számára adhat támpontokat¹⁷.

A pedagógiai szakmai szolgáltatások fejlesztésével kapcsolatban megfogalmazódott az az elvárás, hogy annak az új tartalmi szabályozókkal, valamint a projekt első szakaszának vonatkozó fejlesztési eredményeivel is összhangban kell lennie. Utóbbi miatt tekintetbe kellett vennünk a referencia intézmények rendszere kialakításának megkezdett folyamatát is. A referencia intézmények koncepciójuk szerint a pedagógusok horizontális tanulási folyamatának kitüntetett szinterei. A projektben ezt az értelmezést tágítva, de az intézményrendszerre kidolgozott javaslatunk értelmezési tartományán belül maradván támogattuk a horizontális tanulás tantestületi szerepének és jelentőségének növelését. Ehhez segédanyagként két kiadványt is megjelentettünk, az elméleti megfontolásokat print verzióban¹⁸, a praktikum részt pedig – a könnyebb használhatóság, nyomtathatóság, munkalapok okán – elektronikus verzióban¹⁹.

Ebben a szakmai csoportban valósult meg az a feladat is, amely a szakmai támogatás terén a pedagógusok által érzékelhető hiányterületeket azonosította, illetve azonosított hiányterületként kiemelten foglalkozott az iskolai konfliktusok, az iskolai zaklatás/bántalmazás csökkentésével, illetve megelőzésével. A projekt keretében készült el a finn KiVa bántalmazás elleni projekt magyarországi megvalósíthatóságának vizsgálata egy adaptációs tanulmány formájában. Ezen túl pedig az OFI megszerezte a program magyarországi licenszjogait is, így a következő években

¹⁷ A kiadvány címe: A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése

¹⁸ Tájékoztató a horizontális tanulásról

¹⁹ A kiadvány elérhetősége: <http://ofi.hu/sites/default/files/attachments/modszertani-utmutato-web.pdf>

elkezdődhet pár magyar iskolában is a pilot, melynek eredményei alapján akár a teljes iskolarendszerre kiterjeszhető lesz a program.

3. A nevelés-oktatás fejlesztése, komplex pilot programok

Az iskolák szakmai munkájának támogatása céljából komplex nevelési-oktatási programok kidolgozására, valamint a köznevelés rendszerében – elsősorban tanórán kívüli foglalkozások körében – fellelhető jó gyakorlatok átvételével történő fejlesztés rendszerének továbbgondolására is lehetőség volt a projekt keretében. Elsőként elkészült a nevelési-oktatási programok fejlesztésének keretrendszere (2.1 operatív cél). A továbbiakban a nevelési-oktatási programok kidolgozása 55, gyakorló pedagógusokból álló pedagógus csapattal való együttműködésben történt az iskolákkal való kutatás-fejlesztési szerződések alapján. A körülbelül 200 pedagógus nem csak a programok kidolgozásában vett részt, hanem a programok kipróbálását is elvégezték, továbbá aktívan részt vettek a programok visszajelzések alapján való véglegesítésében. Mindehhez az alprojekt munkatársai folyamatos szakmai segítséget továbbképzéseket és hálózatépítési lehetőséget biztosítottak a programba kapcsolódó iskolák számára.

Az egész napos iskolák számára alsó és felső tagozaton (felzárkóztatás fókusszal), a természettudományos nevelés, a komplex művészeti nevelés és a gyakorlati életre nevelés területén készült nevelési-oktatási program. Elkészült az ökoiskola nevelési-oktatási programja, mely az Ökoiskola cím kritériumrendszerének teljesítéséhez nyújt teljes körű segítséget az intézményeknek, függetlenül attól, hogy rendelkeznek-e Ökoiskola címmel.

Megtörtént a tanórán kívüli foglalkozások jó gyakorlatainak gyűjtése, a jó gyakorlatok megújított struktúrájának kialakítása, jó gyakorlatok közzététele az új struktúrában. Kitérítetett területként gyűjtöttük az iskolai közösségi szolgálat jó gyakorlatait is, mind itthonról, mind más országokból.²⁰

A fejlesztés eredményeként, az alprojektben kidolgozott nevelési-oktatási programok révén az egész napos iskolák és az ökoiskolák eredményesen működve, sikeres pedagógiai alternatívát kínálhatnak mindazokon a területeken, amelyeken a pedagógiai gyakorlat megújítására a legégetőbb szükség van. Fejlesztési tapasztalataink és eredményeink:

Ökoiskola téma (6311)

Az Ökoiskola Cím azon nevelési-oktatási intézmények elismerése, amelyek intézményi keretek között átgondoltan, rendszerszerűen és mindennapi gyakorlatként foglalkoznak a fenntarthatóságra neveléssel. Az Ökoiskola Cím elnyerésével egy nevelési-oktatási intézmény automatikusan csatlakozik az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet által koordinált hazai Ökoiskola Hálózathoz. Az Ökoiskola címet és az Örökös Ökoiskola címet pályázati úton lehet megszerezni. A címpályázatot az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Földművelésügyi Minisztérium megbízásából jelenleg az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet hirdeti meg évente.

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet ezen projekt keretében koordinálta az Ökoiskolai nevelési-oktatási program kidolgozását, mely 2015-ben vált nyilvánossá és elérhetővé minden közoktatási intézmény számára. Az elkészült az Ökoiskolai nevelési-oktatási program teljes körű segítséget nyújt az Ökoiskola cím kritériumrendszerének teljesítéséhez, a projekt 2.2.-es operatív célja szerint.

²⁰ <http://ofi.hu/pedagogiai-jo-gyakorlatok>

A programban közel 100 modul került kidolgozásra. A modul egy minimum 3 órás tanulási-tanítási egység részletes foglalkozástervekkel, amelyek tanórai és tanórán kívüli keretben is alkalmazhatók, pl. témanapok, témahetek, projektek, terepgyakorlatok, valamint közösségi szolgálatra érzékenyítő programok során. A modulok adaptálása során a modul egésze, de egyes részletei is átvehetők, az iskola helyi adottságaihoz igazítva.

A modulok kidolgozását 10 partnerintézmény 60 pedagógusa végezte. Minden modult kipróbáltak, legtöbbjüket más partnerintézményben adaptálták is. A modulírók visszajelzései és a többi, fejlesztésben részt vevő pedagógus reflexiói alapján elkészült a modulok első változata, amelyet az OFI szakemberei a modulíróval együtt véglegesítettek.

Az Ökoiskolai nevelési-oktatási program nemcsak a tantárgyakon keresztül, a tanórákon jelenik meg, hanem a tanórán kívüli foglalkozásokon is, valamint az iskola mindennapi életére, működésére hatással van. Mivel az iskolai élet minden területén megjelenik, az iskola minden pedagógusa és tanulója – alsó- és felső tagozatos egyaránt – részt vesz benne, és közvetve hatással van a szülőkre is. Az Ökoiskolai nevelési-oktatási program bevezetésére minden olyan innovatív intézmény alkalmas, amely nyitott a környezeti nevelés és a fenntarthatóságra nevelés felé.

Az Ökoiskolai nevelési-oktatási programban megjelenő fenntarthatóságra nevelés jelenlegi legfontosabb iránya a közösségekkel való együttműködés, az aktív állampolgárságra nevelés és az IKT alkalmazások beépítése a tanítási gyakorlatba. A programban megjelenő modulokban a tanulási-tanítási folyamat komplex értelmezése kettős: egyrészt jelenti a tantárgyak közötti átjárhatóságot, másrészt a humán-reál tantárgyak összehangolásában rejlő módszertani lehetőségek alkalmazását. A modulokban megjelenő pedagógiai módszerek gazdagítják az iskolák módszertani tárházát is.

Az Ökoiskolai nevelési-oktatási programot bevezetését azért is ajánljuk, mert a programban részt vevő tanulók hamarabb reagálnak a folyton változó világra, hiszen a környezeti nevelés egyik alapvető üzenete az adott környezethez való alkalmazkodás.

Egész napos iskola – alsó tagozat, felzárkóztatás (6321, 6361)

Az egész napos iskola bevezetésére irányuló fejlesztést az indokolta, hogy a fejlesztők szándékai szerint jelentős „hozzáadott értéket” biztosíthat az intézmények, a pedagógusok, a tanulók és a szülők számára, több okból is. Egyrészt az egész napos iskola - együttműködve az iskolán kívüli szervezetekkel, szülőkkel - egész nap, az oktatás hagyományos keretei mellett több, a tanulókat és a szülőket célzó tevékenységnek is helyet ad. Alapvető célja az oktatási eredmények javítása, az esélyek jobb kiegyenlítése. Másrészt ebben a működési formában a személyre szabott pedagógia alkalmazása, a kompetencia alapú megközelítés lehet jellemző, amelyben az iskola egésze és annak a téma szempontjából releváns környezete támogatóan vesz részt. Nem utolsósorban pedig az egész napos iskola olyan intézménnyé válhat, amely nemcsak a tudás átadásának, hanem a tanulás megszervezésének is a színhelye lehet

A projekt keretében az egész napos iskolák számára alsó tagozathoz elkészült modulok, az egész napos iskolaszervezési forma esetében további pedagógiai szakmai tartalommal kitöltendő időkeretre nyújtanak támogatást az intézmények számára. A téma általános célja volt az iskolák szakmai munkájának, a közoktatási rendszer megújításának támogatása komplex nevelési-oktatási programok kidolgozásával, az oktatási eredmények javítása, a társadalmi integráció segítése, az esélyek jobb kiegyenlítése.

A program eredményeit hasznosíthatják a közoktatási intézmények, intézményfenntartók, fejlesztők, az oktatáspolitikai szereplők, az országos, a területi és a helyi, valamint intézményi

irányítók, a fejlesztéspolitika, az ágazati szakpolitika, a szakmai döntés előkészítés és döntéshozatal szereplői, a kutatás-fejlesztés és innováció szakmai hálózatai és felhasználói, az országos oktatáspolitikai és az ágazati kutatás-fejlesztés szakmai intézményei, szereplői, továbbá a fejlesztésben részt vevő intézmények.

Az alsó és felső tagozatra irányuló fejlesztés szakmai szempontból nem választható szét egymástól, mert az egész napos iskola egyik célja éppen az, hogy támogassa az alsó és a felső tagozat közötti átmenetben a tanulók harmonikus beilleszkedését és elősegítse az általános iskola felső tagozatán tanulók számára a felkészülést a középfokú továbbtanulásra.

A fejlesztés során kidolgozásra került az egész napos iskola keretrendszerének a filozófiája, amelynek tételei biztosítják az intézmények számára azt a célrendszert, amelynek megvalósítására a mindennapi munkatevékenység során kell törekedni. Az alábbi célok azok, amelyek megvalósítására az új iskolaszervezési formában mindenképpen törekedni kell: Az egész napos iskolától azt várjuk, hogy minden tanulót arra készítse fel, hogy az őt érő változásokra, „kihívásokra” minden esetben tanulással tudjon reagálni. Ezt azt feltételezi, hogy az iskola a formális tanuláshoz szükséges kompetenciák mellett felkészíti a tanulót a non-formális és informális helyzetekben történő tanulásra is, másképpen fogalmazva megalapozza az élethosszig tartó tanuláshoz nélkülözhetetlen készségeket, kompetenciákat és formálja az ehhez szükséges attitűdöt is.

Az egész napos iskola az integráció és az inklúzió elvére és gyakorlatára építve működik. Egyszerre képes hátránykompenzációt, esélyteremtést, tehetséggondozást végezni, miközben erősíti az iskola és osztály szintű közösségeket annak a célnak az érdekében, hogy a tanulók már most értsék és támogassák a társadalmi kohézió fontosságát, annak erősítését.

Az egész napos iskola célja olyan tanulóknak a képzése, akik felnőve helytállnak az információs és tudástársadalom munkaerőpiacán. Ennek a célnak az elérését csak a tanulók versenyképességének növelésével lehet biztosítani. A piacképes tudáselemek (idegen nyelv, digitális műveltség, matematika kompetenciák, kommunikációs kultúra) mellett nagy hangsúly helyeződik a személyiséget gazdagító elemekre (pl. a művészeti nevelés) és a testkultúra támogatására (sport) is.

Az új forma (program) fenntarthatóságát a nevelési –oktatási program keretei között kidolgozott pedagógus-továbbképzési rendszer működtetése biztosíthatja.

Fenti tevékenységeinkkel a 2,3 és 2,4 operatív célt valósítottuk meg.

Komplex művészeti nevelés téma (6331)

Az egész napos iskolai keretek között működő komplex művészet nevelési-oktatási program sajátos feladata, hogy a komplexitást eszközként alkalmazva, a művészetek különböző területeihez kapcsolódó kreatív tevékenységek gyakorlásával a világ megismerésére és megélésére vágyó, nyitott, magával és másokkal harmóniára képes személyiség fejlesztését segítse. Ez a tanórán kívüli program támogatja a tanórai művészeti tantárgyak tantervi követelményeit, de lényegi komplex jellemzője miatt nem azonos velük, illetve nem egyszerű tantárgyi integrációs célokat szolgál. A program legfőbb célja nem a tantárgyi tartalmak ismeret jellegű követelményeinek feldolgozása, hanem komplex tartalmakon keresztül a művészeti kifejezési formák segítségével alapvető, a társas érintkezésben szükséges készségek, képességek fejlesztése. E komplex megközelítés fejlesztési bázisa alapvetően tehát három pilléren nyugszik, ami a szociális kompetencia fejlődéséhez szükséges személyes és társas, továbbá a mindkettő működését támogató kognitív képességek fejlesztését jelenti.

A fejlesztés során elkészültek a tanulási egységek (modulok), és lezajlott ezek dokumentált kipróbálása is. Fejlesztési szakaszonként 20, összesen 80 modul készült el, valamint leírásra kerültek a megvalósításukhoz szükséges tanulási-tanítási eszközök és az értékelési eszközök is.

Természettudományos nevelés téma (6341)

A természettudományos képzések erősítése nemzetstratégiánk kiemelt eleme, amelyet a természettudomány tanításának támogatásával lehet leginkább erősíteni. A természettudományos nevelés területére kidolgozott nevelési-oktatási program olyan foglalkozások megtartásához nyújt vezérfonalat, amelyek a tanulók számára érdekes, közvetlen tapasztalást nyújtó, a mindennapokhoz kötődő témákat dolgoznak fel, és amelyek a fejlesztésben résztvevő pedagógusok jó gyakorlataira, innovációira épülnek.

A természettudományos téma munkája során nyolc partneriskolával vette fel a kapcsolatot, ahol 46 pedagógussal együttműködve dolgozott ki 160 modult, melyek segítségével több mint 300 tanítási óra keretében több mint 1000 tanuló vonódott be a programba. Ezt a munkát két kisfilm mutatja be.²¹ A témához kapcsolódó kutatások a fejlesztést szolgálták, és a készülő nevelési-oktatási programok minőségéről és alkalmazhatóságáról nyújtottak információkat. Emellett biztosították az innovatív gyakorlatok felismerését és beépítését, valamint azt, hogy a nemzetközileg is alátámasztott irányelvek megfelelően érvényesüljenek a munka során.

A nevelési-oktatási program alapelveit a pedagógiai koncepció foglalja össze. A pedagógiai koncepcióban megfogalmazottak átadását mentorálási rendszer és akkreditált pedagógus-továbbképzés segíti. A továbbképzés címe (A reflektív pedagógusszerep és az aktív tanulás gyakorlata) a pedagógiai koncepció két fő pillérére utal. A koncepciónak megfelelő program leírása olyan innovatív, jól adaptálható elemekből épül fel, amelyek a tanulók által megtapasztalható problémák értelmezését és a természeti jelenségekkel kapcsolatos modellalkotást segítik: ezek a modulok. A modulok leírását kétév folyamos egységenként csoportosítja a program. A modulok alkalmazásáról nyújt információkat a tanítási-tanulási program leírása, valamint vezérfonalakkal és ellenőrző listákkal segíti a program bevezetését.

A modulok kipróbálásának tapasztalatai nyomán a nevelési-oktatási program ajánlásokat tesz az értékelésre, valamint az alkalmazás feltételeire, anyag- és eszközigényére. Az értékeléshez számos konkrét eszközt és szempontsort kínál a nevelési-oktatási program.

A téma munkatársai az eredmények disszeminálása érdekében 25 hazai és 8 nemzetközi konferencián vettek részt (így közvetlenül közel 2600 pedagógust, és legalább 3500 tanárképzéssel, oktatáspolitikával, oktatáskutatással és oktatásfejlesztéssel foglalkozó szakembert értek el), valamint mintegy 800 pedagógusnak tartottak szakmai műhelyfoglalkozást.

A téma munkatársai kérdőíves kutatások keretében több mint 600 tanulói kérdőívet elemeztek, és a modulokhoz készült mintegy 720 reflektív visszajelző dokumentumot dolgoztak fel. Tapasztalataikat posztereken, tanulmányokban és kötet fejezetekben tárták a szakmai nyilvánosság elé. A téma kutatási feladatai keretében 8 saját szervezésű műhelykonferenciát tartott, valamint aktívan részt vett az OFI által projekt és alprojekt szinten szervezett konferenciák szakmai tervezésében és megvalósításában is.

Gyakorlati életre nevelés téma (6351)

A gyakorlati életre nevelés nevelési oktatási programjának kidolgozása nyolc iskolával való együttműködésben történt, ahol az iskolák a programok kipróbálását is elvégezték, továbbá aktívan részt vettek a program visszajelzések alapján való véglegesítésében. Mindehhez az

²¹ H:\Tamop311\4_Szakma\4_Alprojekt_3\5_Tema_4_Termtud\1_Kulsok\Filmkeszites

alprojekt munkatársai folyamatos szakmai segítséget továbbképzéseket és hálózatépítési lehetőséget biztosítottak a programba kapcsolódó iskolák számára.

A projekt során kidolgozott 288 modul gazdag tárházát nyújthatja az innovációra nyitott iskolák számára, ez a gyűjtemény minden intézmény számára elérhető és szabadon felhasználható²². A továbbképzések folytán egyre több gyakorló pedagógus kaphat lehetőséget mind szakmai, mind személyes motivációjának megújulására.

A téma moduljai a kerettörténet (storyline) módszerre épülnek, amely egy Magyarországon még alig ismert élményalapú, felfedeztető tanítási forma és kiválóan alkalmas arra, hogy a „gyakorlati élet”-et epizódokból álló történetnek tekintse, ahol az epizódok egy-egy megoldandó problémát jelentenek. Évtizedes nemzetközi tapasztalatok szerint a kerettörténet módszer segítheti a tanulással kapcsolatos attitűdök és motiváció formálását (hagyományosan és nem hagyományosan fejlődő tanulók esetében is), a valóság mélyebb megismerését a cselekedtetésen keresztül, és szolgálhatja a tanulók mindennapi tapasztalatainak elmélyítését az aktív tanulásra építve. Hathatós eszközt jelenthet a pedagógus kiégés ellen, ennek egyik jele volt, hogy a módszer iránt nagyobb és lelkesebb érdeklődést tapasztaltunk a vártnál. A fejlesztésben résztvevők között kialakult szoros és rendszeres személyes kapcsolattartás segítette a minőségi szakmai munkát és tapasztalatszerését. A hálózatban történő együttműködés fejlesztette a résztvevő pedagógusok egyéni kompetenciáit is. A fejlesztésben résztvevő partnerintézmények lépéseket tettek a nyitott iskola megvalósítása felé azzal, hogy kiléptek az iskola falai közül, és sikeresen vették fel a kapcsolatot a helyi szervezetekkel, intézményekkel, vállalkozásokkal, közösségekkel.

A fejlesztés során ajánlott és kipróbált módszer, amely köré az akkreditált pedagógus továbbképzés is épült, várhatóan a pedagógusok egyre szélesebb körét fogja elérni, és hatékony változásokat hozhat a tanári szerep változásában, illetve az oktatási folyamat résztvevői motivációs szintjének pozitív változásában. A módszertani ajánlás mellett egy másik nagy innováció, a játékosítás az oktatásban (gamification) is előtérbe került, és ezen a téren is számos ismeretet szereztek a fejlesztésben résztvevők. Megvizsgálhatták az élő- és online szerepjátékok szocializációs funkcióját a tanulók életében.

Jó gyakorlatok (6371)

A 2.5 operatív cél a jó gyakorlatok szakmai kritériumrendszerének, a jó gyakorlatok megújított struktúrájának kialakítása volt. Javaslat született az Educatio Nonprofit Kft. által kifejlesztett és karbantartott Iskolatáska online felületének formai és tartalmi megújítására és a jó gyakorlatok közzétételére az új struktúrában.

A munkacsoport ezt követően a jó gyakorlatok gyűjtését végezte olyan tanórán kívüli tevékenységekre fókuszálva, amelyek megjelenhetnek az egész napos iskola keretei között.

Az alprojekt két (ökoiskolai és természettudományos) másik munkacsoportjával együttműködve készítettünk olyan jó gyakorlat leírásokat, amelyek nem kerültek modulként felhasználásra, ezek közül a legjobbak jó gyakorlatként kerültek leírásra, annak érdekében, hogy ezek a pedagógiai jó gyakorlatok is a lehető leghatékonyabb módon járulhassanak hozzá az oktató-nevelő munka fejlesztéséhez.

A jó gyakorlatok gyűjtésén és közzétételén túl törekedtünk a jó gyakorlatok műhelyeken való megjelenítésére, ami a pedagógusok számára közvetlen lehetőséget jelentett a szakmai kapcsolatfelvételre, az adaptációval kapcsolatos kérdések feltételére. Ezt követően egy 30 órás

²² <http://ofi.hu/search/lesson>

jó gyakorlat fejlesztő képzést akkreditáltattunk, ami lehetőséget biztosított arra is, hogy a képzők képzésén résztvevők elmélyítsék a jó gyakorlatokra vonatkozó tudásukat és maguk kipróbálhassák, hogy milyen módon tudnak jó gyakorlatot adaptálni.

További fontos feladatunk volt az iskolai közösségi szolgálat programjának szakmai támogatása, illetve bevezetésnek vizsgálata. A 2011-ben kihirdetett nemzeti köznevelésről szóló CXCV. törvény 6. § (4) bekezdése értelmében az érettségi vizsga megkezdésének feltétele az ötven óra közösségi szolgálat elvégzésének igazolása. A nemzetközi és hazai előzményeket egy tanulmánykötetben, és egy esettanulmányban, mutattuk be az elmúlt évek folyamán, egy pedagógusoknak szóló ajánlás mellett, amely a pedagógia újfajta, élménypedagógiai-alapú és a projektmódszer elemeit használó kultúráját honosítja meg.²³ Különös értéke, hogy a tevékenységen keresztül tanórán kívüli keretek között erősíti a tanulók szociális érzékenységét, állampolgári aktivitását. A kutatások tapasztalatai reményeink szerint – a gyakorlat megismertetésével – a törvényalkotók számára is segítséget jelentenek a jogszabályok csiszolására.

A közösségi szolgálat bevezetésének támogatása érdekében az OFI 2012-ben kifejlesztett egy többfunkciós portált, amely a tartalmak és dokumentumtípusok megosztásán túl számos funkcióval támogatja az iskolák és a fogadó szervezetek közötti kapcsolatfelvételt és az interaktív szakmai kommunikációt: ez a kozossegi.ofi.hu. Folyamatosan gondoskodtunk a projekt keretében kidolgozásra kerülő szakmai dokumentumok és jó gyakorlatok e portálon történő közzétételéről.

Az Iskolai Közösségi szolgálattal kapcsolatos tapasztalatainkat egy tanulmánykötetben összegeztük *Az Iskolai Közösségi Szolgálat bevezetésének tapasztalatai 2015.* címmel. Reméljük, ez segíteni fogja a pedagógusok munkáját, de az érdeklődők, kutatók is használni fogják.

4. Az ágazati irányítási és szakmapolitikai döntéshozatal fejlesztési támogatása

A köznevelési rendszer az elmúlt években több ponton is jelentősen módosult. Ezeknek a területeknek a feltáró vizsgálata a tényekre alapozott döntéshozás szempontjából volt kiemelten fontos, a 3.1, a 3.4-es és a 3.5-ös operatív cél elérése érdekében.

Oktatásirányítás és finanszírozás (6411, 6412, 6413, 6414)

A közoktatás-irányítás és -finanszírozás 2010 utáni átalakítása a terület valós, sok esetben két évtizedes, illetve részben a korábbi, decentralizált irányítás diszfunkcióival összefüggésbe hozható problémákra kívánt választ adni. A kilencvenes évek elején kialakult mechanizmus helyi közszolgáltatásként értelmezte az oktatást, előtérbe helyezve a lokális igényeket, miközben hol finomabban, hol határozottabban terelte az iskolafenntartó önkormányzatokat a kormány vagy éppen az ágazati döntéshozók által kijelölt irányba. Ugyanakkor nem volt képes kezelni a fenntartók jelentősen eltérő teherbíró-képességéből fakadó, egyben az oktatás színvonalát erőteljesen befolyásoló különbségeket. Ezzel összefüggésben a különböző társadalmi csoportok eltérő esélyekkel juthattak a képzési szolgáltatásokhoz, olyannyira, hogy ez már – egyéb tényezők mellett – a közoktatás eredményességét is akadályozta.

²³ Az Iskolai Közösségi Szolgálat Bevezetésének Tapasztalatai

A többféle válaszlépés közül a 2010-ben megalakított új kormány a közvetlen állami szerepvállalás elsődlegességét eredményező, centralizációs modellt választotta, ezzel szinte teljes mértékben háttérbe szorítva az önkormányzatokra épülő szerepvállalást. A közoktatás államosítása értelemszerűen átalakította a finanszírozási rendszert is. Mindez a korábbi funkciók, hatáskörök teljes átrendeződéséhez vezetett, így a közoktatás régi és új szereplői ugyanúgy keresték helyüket, mozgásterüket, mint ahogy az országos oktatásirányítás a továbbmutató eredményes, hatékony megoldásokat.

Amikor a projekt keretében a rendszer működését vizsgáló kutatásokba kezdtünk 2013–2014-ben, egyrészt az aktuális helyzetkép megrajzolására törekedtünk, másrészt a vizsgálati eredmények részleges közreadásával az ágazatirányítást kívántuk támogatni a további fejlesztések tervezésében, megvalósításában.

Megtörtént az új közigazgatási rendszer kialakulásának leírása, döntően az oktatásirányítás szempontjából is meghatározó folyamatokra fókuszálva, így a járások újjászületésére, illetve a közoktatás térstruktúráját meghatározó tankerületi rendszerre koncentrálni. Az iskolafenntartás és -irányítás új rendszerének helyi – tankerületi, települési szintű –, kvalitatív vizsgálatra épülő tapasztalatait esettanulmányokra alapozva dolgoztuk fel. Az elemzés empirikus adatokat is felhasználva, egyaránt bemutatja az előrelépés jeleit mutató és a megoldatlan problémákkal küzdő területeket, felvillantva azt is, miképp képes kezelni az új rendszer a közoktatást érintő helyi igényeket.

Elvégeztük a magyar közoktatás-finanszírozás döntően makroszintű elemzését, vizsgálva az újonnan bevezetett rendszer néhány mikroszintű kérdését is. Az oktatásfinanszírozási mechanizmusok megértését három, eltérő tradíciókkal rendelkező ország megközelítésének bemutatásával kívántuk segíteni.

Az iskolaigazgatók is jelentős változásokat éltek meg, velük kapcsolatban az új irányítási rendszer szakmai tevékenységük megerősítését tűzte ki célként. Az intézményvezetői szerepkör átrendeződése nem hazai sajátosság, a nemzetközi térben zajló folyamatokról, az egyes országok eltérő értelmezéséről és gyakorlatáról ehhez mérten adtunk áttekintést. Arról, hogy a magyar iskolaigazgatók miként élték meg a 2010 után kialakult helyzetet, saját és intézményük pozícióját, egy csaknem 1000 fős mintán felvett kérdőíves vizsgálat adatai tanúskodnak.

A hátránykompenzáció lehetőségének és terepeinek vizsgálata során hiánypótló fejlesztés is megvalósult: elkészült az oktatásstatisztikai adatok térképes, táblázatos, illetve grafikonos megjelenítésére szolgáló EDUMAP alkalmazás²⁴, mely interaktív kezelőfelületen biztosítja az adatok gyors és felhasználóbarát hozzáférését. Az alkalmazás segítségével a felhasználó könnyen képes hozzáférni az adatbázisban tárolt adatokhoz, ezekből tetszőleges – elmenthető és kinyomtatható – térképeket, táblázatokat, grafikonokat készíthet. A köznevelési rendszer területi jellemzőinek képi megjelenítése jól segíti a problémák azonosítását, ezzel pedig a megoldáshoz vezető első lépést támogatja.

Az iskola belső világa (6421)

Az elmúlt néhány évben rendkívül jelentős változások alakították a köznevelési rendszert. Az egyik vizsgált témakör ezek közül a 16 óráig tartó iskolaidő bevezetése volt. A 3 járás összes általános iskolájában lezajlott kutatás eredményei alapján a délutáni bent maradás a diákok egy részénél megnövelte a tanulásra fordított időráfordítást egy olyan tanulási környezetben, amelyben a formális tanulási feladatokon kívül számos lehetőség adódik nem formális tanulási

²⁴ <http://edumap.ofi.hu/>

tevékenységekre és informális tanulási lehetőségekre egyaránt, ami jelentős motiváló erővel bírhat megfelelő szakmai koordinálás mellett.

Az iskola nevelési és szocializációs szerepe tárgyában végzett kvalitatív kutatás igazolta, hogy a hatékony iskolai szocializáció érdekében fenntartott eredményes tanár-diák kommunikáció egyre több tanári erőfeszítést igényel. Az adatfelvétel során 12 intézményben összesen 75 egyéni és fókuszcsoportos interjú készült tanulókkal és pedagógusokkal. A tanulók által „elfogadott” pedagógusok ismérvei arra utalnak, hogy a középfokon oktató tanároknak aktívvá kell válniuk annak érdekében, hogy jelentős esélyük legyen a tanulók egyéni életprojektjének kimunkálásában támogatást nyújtani. A kutatás alapján kirajzolódtak az iskolai élet azon területei, amelyek egyszerre jelentenek kihívást, korlátot és lehetőséget az eltérő típusú és eltérő tanulói összetétellel rendelkező iskolákban dolgozó pedagógusok számára. Az egyéni tanulói életprojekteket és életterveket vizsgálva feltárult, hogy a különböző szocioökonómiai státuszú diákok általános jövőképének, továbbtanulási vagy szakmai orientációjának alakulásában mely főbb tényezők játszanak szerepet. Az interjúkat azt jelzik, hogy a makroszociológiai megközelítések időnként túlbecsülik az iskolának (a pedagógusoknak) a szerepét, és alulértékelik a tanulók egyéni jellemzőit, személyes aktivitását, maguk alkotta jövőképét. A kutatás fontosnak találta a diákok vízióját a jövőbeli munka világáról, a követésre méltónak tartott személyekről, a társadalmi sikeresség feltételeiről. A tanulási utakat érintő döntési helyzetek vizsgálata azt jelezte, hogy a diákok nagyon eltérők abban a tekintetben, hogy egyéni tanulási életprojektjük vezérlésében mennyire autonómak, és milyen információforrásokat, személyes támogatást vesznek igénybe. Az interjúkat alapján készült elemzések „Az iskola szocializációs szerepe és lehetőségei” című kötetbe rendezetten termékeny olvasmánnyá válhatnak a tanári szerep változásai vagy a diákok jövőképe iránt érdeklődő olvasók számára. Ezzel a kutatással a 3.2 operatív célt valósítottuk meg.

A közoktatás minőségének és eredményességének vizsgálata (6431)

A kapcsolódó és azonos című kutatás keretében egyrészt arra kerestük a választ, hogy az oktatási rendszer, ezen belül az egyes intézmények minősége és eredményessége milyen módon vizsgálható és mérhető, különös tekintettel a hozzáadott érték mérhetőségére, másrészt milyen háttértényezők húzódnak meg a különböző eredmények mögött. Célunk volt annak vizsgálata is, hogy az iskola hogyan járul hozzá a tanulók továbbhaladási és tanulmányi eredményességéhez, illetve milyen további fejlesztési lehetőségek fogalmazhatók meg e téren.

Elemzéseinkhez felhasználtuk az iskolai eredményességvizsgálatok releváns nemzetközi és hazai tapasztalatait, továbbá az eredményesség különböző dimenzióit megjelenítő tanulói és intézményi adatbázisokat elemeztünk a projekt 3.3 operatív célja mentén. A mérési eredményekre és az országos adatok elemzéseire építve kiegészítő tanulói adatfelvételt végeztünk összesen több mint 14 ezer 9. és 11. évfolyamon tanuló diák reprezentatív mintáján a tanulói eredmények, a tanulási motiváció és attitűdök, valamint az iskola ebben játszott szerepének vizsgálatára. Interjúkat készítettünk 18 középfokú intézményben intézményvezetők és pedagógusok körében az intézmények eredményességértelmezésének vizsgálatára, a tanulói és intézményi eredményességet befolyásoló háttértényezők beazonosítására. Esettanulmányok keretében 5 intézmény részletesebb vizsgálatára is sor került, ahol a fenntartói, a szülői és a tanulói vélemények is megjelenítésre kerültek.

A tanulói adatfelvétel eredményei igazolták, hogy mind a mérhető tanulmányi eredményességre, mind a szubjektív eredményességi indexre jelentős hatással van a családi kulturális tőkén túl a támogató szülői közeg is, és az iskolai támogató hatásoknak is nagy szerepük van.

5. Korábbi fejlesztések, programok hatásának vizsgálata és értékelése

A köznevelési rendszer egyes kiemelt területein az elmúlt évtizedekben jelentős erőforrások felhasználásával zajlottak fejlesztések. A projekt feladata volt, hogy vizsgálja, milyen kimutatható hatása van ezeknek (4.1 és 4.2 operatív célok). Ehhez elsőként elkészült az oktatási hatásvizsgálatok kézikönyve, ezzel magyar nyelven is elérhetővé vált egy, a nemzetközi térben ma aktuális és elismert tudás. Majd erre a tudásra alapozva négy területen (tehetséggondozás, felzárkóztatás, szakiskolai képzés, pedagógus-továbbképzés) végeztünk konkrét vizsgálatokat. Így a jövőben már a kiemelt fejlesztések tervezésekor alapozhatnak arra a módszertani apparátusra, amelynek segítségével a programok hatásai egyértelműen kimutathatóak lesznek. Ezzel pedig a köznevelés fejlesztésének hatékonyságát növelni lehet, hogy a rendelkezésre álló források a legjobban hasznosulhassanak.

Tehetséggondozó programok vizsgálata (6511)

A hazai tehetséggondozásnak hosszú évtizedekre visszanyúló története van, különösen a hagyományosnak tekinthető tehetséggondozási intézményrendszer létrehozásában és fejlesztésében. Az utóbbi években-évtizedekben számos változás történt e területen, egymás után született meg néhány olyan program, amely tehetséggondozásra és szükség esetén hátránykompenzációra is fókuszál, de ezek térben, időben és a különböző képzési programok tekintetében nem fedik le teljesen az oktatási rendszert, és a tehetségeknek csak bizonyos típusaira koncentrálnak. A kutatás egy olyan tehetséggondozó rendszer kialakításához kívánt hozzájárulni a meglévő és jól működő elemek felhasználásával, amelyben a legkülönbözőbb tehetséggel rendelkező tanulók tehetségei felszínre kerülhetnek, kibontakozásukhoz a közoktatásban való részvételük teljes idejében támogatást kapnak, s mindehhez szükség esetén hátránykompenzáció is társul. A rendszer kiépítéséhez a jelenlegi állapot feltárásán keresztül vezet az út, beleértve az intézményesült tehetséggondozó és hátránykompenzáló megoldásokat, valamint az iskolákban, illetve pedagógiai munkában megjelenő gyakorlatokat is.

A területi vizsgálathoz regisztert készítettünk a tehetséggondozást végző intézményekről. Gyűjteményünk döntően azon közoktatási intézményeket és országos hatókörű programokat tartalmazza, amelyek részt vesznek a tehetséggondozásban. Mellettük néhány témában, elsősorban a tehetségpontok között, megjelennek egyesületek, alapítványok is, ám ez utóbbiak feltérképezése nem teljes körű: nem tartalmaz minden tehetségtámogatással (például ösztöndíjak juttatásával) foglalkozó civilszervezetet, továbbá önkormányzatot sem. A tematikus jegyzék összeállításával az volt a célunk, hogy segítsük a tehetséggondozás iránt érdeklődő szülők és pedagógusok tájékozódását, az elektronikus felület adta lehetőséget felhasználva pedig, a linkek segítségével, közvetlenül az intézményekhez is eljuttathassuk őket.

A kutatásban a következő programok vizsgálatára került sor: Arany János Programok, Útravaló-MACIKA Ösztöndíjprogramok, Tehetségpontok

Felzárkóztatási programok hatásvizsgálata (6512)

A magyar oktatási rendszeren belül, illetve a rendszer közelében sok, a lemorzsolódást megelőző, vagy a már kihullottak képzésbe való visszavezetését célzó program működött az utóbbi másfél évtizedben. Többnyire történt ezekről hatásvizsgálat, de nagyon különböző módszerrel, így a programok eredményességét, hatását nehéz megítélni, összehasonlításuk pedig alig-alig lehetséges.

A kutatás részben a korábbi hatásvizsgálatok elemzése, részben pedig kis elemű, módszertani célú saját vizsgálatok révén javaslatot fogalmazott meg egy olyan egységes (de a sajátosságokat befogadni képes) módszertanra, amely lehetővé teszi, hogy a már működő és a később induló

programok irányítói és finanszírozói megbízható képet kapjanak mind a programok egészéről, mind pedig az azokat megvalósító szervezetek konkrét tevékenységéről.

Szakiskolai Fejlesztési Program (SZFP) „hatásvizsgálata” (6513)

A Szakiskolai Fejlesztési Program 2002-es szakpolitikai döntést követően, 2003-as indulással 2004-ben vett lendületet. Az első szakasz a tervek szerint, 2006 közepén zárult. A második szakasz pályázataira az uniós források érkezése már versenyhelyzetet teremtett, csökkent az érdeklődés, és a háttérben fokozatosan csökkent a szakpolitikai támogatás is. Végül 2009 végén, novemberi döntéssel, decemberi befejezéssel, a folyó munkákat félbehagyva, két évvel a tervezett idő előtt lezárták a programot.

A kvalitatív és a kvantitatív kutatási elemek egyaránt hangsúlyosak voltak a kutatásban. A legfontosabb megkérdezett célcsoportok mind az interjúk során, mind a kérdőíves vizsgálatokban a vezetők és a pedagógusok voltak. Az SZFP I. és II. Iskolájának teljes körű mintáját a nem résztvevőkből is kiegészítettük, hogy a résztvevők és részt nem vevők véleményét ütköztethessük a szakiskolai képzés fejlesztéséről, változásairól. Összesen 331 személyesen lekérdezett vezetői kérdőívet, több mint kétszáz online lekérdezés során kitöltött pedagógus kérdőívet és száznál több, rétegzett vezetői és pedagógus minta alapján készített interjút vettünk fel és elemeztük tanulságait. A legfőbb eredményeket több rendezvényen ismertettük és egy kiadványban is összefoglaltuk.

Nagyfokú helyeslés jellemzi az egykori SZFP-s célokat, azok nagy többsége ma is releváns. A közel egy évtizede végzett fejlesztéseket ma is kimondottan korszerűnek látja a szakma, és a program megszüntetése helyett kiterjesztését látta volna szívesebben. A program eredményeiről a részt nem vevő iskolák vezetői is összességében pozitívan vélekedtek.

A programnak számos nem szándékolt eredménye is felszínre került, így az intézményeken belüli és az intézmények közötti együttműködés intenzitásának növekedése, amelyet elsősorban a programok megvalósítói hangsúlyoztak, hiszen erről nekik voltak tapasztalataik. A program eredményei között a válaszolók nagy többsége a pedagógusok szemléletváltását, módszertani kultúrájának jelentős korszerűsödését emelték ki, amely a diákok alapkompenciáinak sikeresebb fejlesztésével kecsegtetett.

A pedagógus továbbképzések hatásának vizsgálata (6521)

Az oktatás minőségének javítását és a pedagógushivatás megerősítését célozták a magyar közoktatásban a közelmúltban lezajlott fejlesztési átalakítások: a pedagógus-előmeneteli rendszer bevezetése, valamint az ezzel szorosan összekapcsolódó minősítési, értékelési/ellenőrzési és szakmai támogatási rendszer kialakítása is. A kiemelt projekt keretei között nagy ívű pedagógus panel kutatás zajlott, melynek alapvető célja az volt, hogy megfelelő mélységű és minőségű információt biztosítson a pedagógiai munka minőségének javításához, valamint, hogy feltárja és nyomon kövesse a neveléssel és oktatással kapcsolatos általános beállítódásokat, gyakorlatokat, és a pedagógiai szakmai szolgáltatásokkal kapcsolatos elvárásokat és igényeket.

Az 5000 pedagógus adatait tartalmazó, két időpontban online kérdőívvel készült adatbázis alapján elmondható, hogy 2013–2014 során jelentős mértékben növekedett a reformokkal kapcsolatos képzéseken (pedagógiai szakmai ellenőrzési és minősítési szakértő képzésen, szaktanácsadói képzésen, valamint a pedagógus-életpályamodell követelményrendszeréhez csatlakozó pedagógus továbbképzéseken) részt vevő pedagógusok aránya, ugyanakkor nem csökkent jelentősen a többi pedagóguskompetenciát fejleszteni szándékozó képzési aktivitás sem – összességében évente a pedagógusok közel kétharmada vesz részt valamilyen továbbképzésen. A minősítési rendszer bevezetésének első évében a pedagógustársadalom

karrierstratégiák szerinti polarizálódása rajzolódik ki: a korábban is aktív, motivált, magasan képzett pedagógusok elkezdtek megszerezni az új előmeneteli rendszerben való előrelépéshez szükséges képzettségeket és a pedagógiai feladatok vállalásában is az életpályamodell által jutalmazott tevékenységek felé mozdultak el, míg a korábban inaktívak továbbra is passzív szemlélők maradtak.

Indikátorok teljesülése

Indikátor megnevezése	Indikátor mértékegysége	Kiinduló érték	Szerződésben vállalt célérték	Projekt végén tényérték	Teljesülés dátuma
Részletes tantárgyi kerettanterv-csomagok száma	db	0	10	10	2013.05.31
Tanórán kívüli nevelési, oktatási területeken kidolgozott új programok száma	db	0	4	5	2015.01.31
Programértékelési jelentések, policy elemzések száma	db	0	5	5	2015.05.30
Nemzetközi jó gyakorlatok bemutató elemzések száma	db	0	10	5	2015.09.30.

A Támpop 3.1.1 projekt II. szakaszában készültek el a nemzetiségi kerettantervek. Egy kerettanterv csomagon az egy nemzetiségi nyelvhez tartozó összes kerettantervet értjük. A tantervek nemzetiségi nyelv és irodalom, illetve népismeret tantárgyakhoz készültek, magyarul és a nemzetiség nyelvén, mind a 10, iskolával bíró nemzetiség esetében. Ahol az adott nemzetiségi nyelvnek kéttannyelvű és nyelvoktató képzése is működik, ott ezekhez külön-külön kerettantervek készültek.

A tanórán kívüli nevelési, oktatási területeken egy keretprogram készült az általános iskolák számára, alsó tagozatos résszel, valamint a felzárkóztatást célul tűző felső tagozatos résszel. Ezen kívül pedig 4 területen készültek tematikus programok, a projekt kiírásához igazodóan a természettudományok, az ökoiskola, a gyakorlati életre nevelés és a komplex művészet nevelési-oktatási programja készült el, a kerettantervek által le nem fedett iskolai időre tervezve, az egész napos iskolában is megvalósítható módon.

Az oktatáspolitikai döntéshozást, és ezzel összefüggésben a korábbi fejlesztések hatásait vizsgáló munkánk eredményeképpen az alábbi témákban készültek policy elemzések:

1. Délutánig iskolában – egy jogszabályi változás következményei és hatásai
2. Az elmúlt húsz évben a felzárkóztatás terén megvalósult hazai tevékenységek elemzése
3. Minőség-eredményesség a közoktatásban
4. Szakiskolai fejlesztési programok 2003-2009
5. Tehetség gondozás, tehetségfejlesztés

Nemzetközi jó gyakorlatot a projekt megvalósítása során számosat láthattunk, ezek közül ötöt feldolgoztunk és tanulmány formában is elkészítettünk:

1. Közelről nézve – egész napos iskola Dortmundban
2. Esettanulmány a marseille-i lycée de provence szociális cselekvés programjáról - avagy egy nemzetközi közösségi szolgálat jó gyakorlat adaptív leírása
3. Az eredményességet támogató pedagógiai szakmai szolgáltatások Lengyelország oktatási rendszerében
4. Úton a kiválóság felé - A mindenki számára kötelező oktatás és támogató rendszerének megújítása Skóciában a 21. század elején
5. Tanterv és standardok viszonya a nemzetközi gyakorlatban

A projekt eredményeinek további felhasználási lehetőségei

A tartalmi fejlesztések alprojektben létrejött *implementációt támogató szakmai anyagok*, akár az új generációs tankönyvekhez kapcsolva is, felkerülhetnek a Nemzeti Köznevelési Portálra (NKP), így a lehető legnagyobb elérést biztosítva támogatják majd a pedagógusok munkáját. Ugyancsak ebben az alprojektben készült el a *tankönyvkipróbálás eszközrendszere*, amely a kísérleti tankönyvek fejlesztésének folyamatához szolgáltatott értékes szakmai inputot és a jövőben más tankönyvfejlesztéshez is használható lesz.

A nevelési-oktatási programot fejlesztő alprojektünk keretében elkészült programok egészében, de akár tartalmi egységekre bontva is elérhetőek lesznek az NKP felületén. Ugyanígy kezelhető az alprojekt keretében létrejött jó gyakorlat gyűjtemény is. A nevelési-oktatás programok fejlesztéséhez kapcsolódóan létrejött egy ún. *fejlesztési keretrendszer*, ami alkalmas arra, hogy a jövőbeni programfejlesztések valamint iskolafejlesztések megalapozásának alapidokumentumaként hasznosuljon. A projektben kifejlesztett továbbképzések megszervezése is szolgálhatja a projekt eredményeinek további felhasználását. Emellett pedig a projektben készült egy olyan szakmai anyag is, amely az oktatási rendszerekben tervezetten megvalósuló *fejlesztések hatásainak vizsgálati módszertanát* írja le, a legfrissebb nemzetközi tudományos szakirodalomra alapozva. Ennek alkalmazása, a fejlesztési keretrendszerrel együtt, záloga lehet a jövőben annak, hogy a fejlesztésekre szánt források a köznevelési rendszer eredményességének tényleges javulását eredményezzék.

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet egyéb szakmai tevékenységei és eredményei, szakembergárdájának képzettsége és kutatási-fejlesztési gyakorlata megfelelő alapot szolgáltatnak a program eredményeinek továbbvitelére. A kiemelt projektben végzett tevékenységek alapvetően az intézet alapfeladatainak körébe tartoznak – oktatásügyi döntések szakmai megalapozása, oktatásügyi K+F, szolgáltatások nyújtása, kiadói és tudásmenedzsment tevékenység stb. –, így az itt szerzett tapasztalatok és tudás beépül az intézet későbbi tevékenységébe, annak magasabb színvonalon történő ellátását, azaz a hosszú távú szervezeti fenntarthatóságot szolgálja.

Függelék – a projekt keretében készült kiadványok téma szerint

A legfontosabb eredmények angol nyelven	Snapshot of Hungarian Education 2014 Volume of Papers (szerk.: Fehérvári Anikó)
Tartalomfejlesztés	Tanterv, tankönyv, vizsga (szerk.: Lukács Judit, Bánkuti Zsuzsa)
Iskolafejlesztés	Az Iskolai Közösségi Szolgálat bevezetésének tapasztalatai: Amit az IKSZ-ről tudni érdemes (szerk.: Bodó Márton)
Iskolafejlesztés	Egész nap az iskolában? Egy fejlesztés anatómiája (szerk.: Mayer József)
Iskolafejlesztés	Gyakorlat – reflexió – innováció Nevelési-oktatási programok részvételi alapú fejlesztése (szerk.: Varga Attila)
Oktatási hatásvizsgálatok elmélete és gyakorlata	A pedagógus hivatás megerősítésének néhány aspektusa (szerk.: Sági Matild)
Oktatási hatásvizsgálatok elmélete és gyakorlata	Felzárkóztatás, hatásvizsgálatok (szerk.: Györgyi Zoltán)
Oktatási hatásvizsgálatok elmélete és gyakorlata	Hatásvizsgálatok alapszintű kézikönyve. Módszertani kézikönyv oktatásfejlesztők számára (szerk.: Sági Matild)
Oktatási hatásvizsgálatok elmélete és gyakorlata	Szakiskolai Fejlesztési Programok, 2003-2009 (szerk.: Mártonfi György)
Oktatási hatásvizsgálatok elmélete és gyakorlata	Tehetséggondozó Programok (szerk.: Kállai Gabriella)
Oktatáspolitikai döntéshozás támogatása	Az iskola szocializációs szerepe és lehetőségei (szerk.: Nikitscher Péter)
Oktatáspolitikai döntéshozás támogatása	Eredményesség az oktatásban Dimenziók és megközelítések (szerk.: Szemerszki Marianna)
Oktatáspolitikai döntéshozás támogatása	Eredményesség és társadalmi beágyazottság (szerk.: Imre Anna)
Oktatáspolitikai döntéshozás támogatása	Kudarok és megoldások - Iskolai hátrányok, lemorzsolódás, problémakezelés (szerk.: Fehérvári Anikó, Tomasz Gábor)
Oktatáspolitikai döntéshozás támogatása	Oktatáspolitikai modellek és elemzések (szerk.: Török Balázs)
Oktatáspolitikai döntéshozás támogatása	Szerep- és funkcióváltások a közoktatás világában (szerk.: Györgyi Zoltán)
Oktatáspolitikai döntéshozás támogatása	Tanulási attitűdök, tanulási stratégiák (szerk.: Györgyi Zoltán, Fehérvári Anikó)
Oktatáspolitikai döntéshozás támogatása	Tanulási utak - pályautak. A szakképzésben tanulók pályakövetése (szerk.: Ercsei Kálmán)

Oktatáspolitikai döntéshozás támogatása	Változások az óvodarendszerben <i>A véleménykutatások eredményei (2014/15)</i> (szerk.: Török Balázs)
Pedagógusok munkájának támogatása	A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése <i>Javaslatok a döntéshozók számára 2014-2015</i> (szerk.: Morvay Zsuzsanna)
Pedagógusok munkájának támogatása	A pedagógiai-szakmai szolgáltatások intézményrendszerének vizsgálata <i>Helyzetkép 2013-2014 - Empirikus kutatások eredményeinek összegzése</i> (szerk.: Morvay Zsuzsanna)
Pedagógusok munkájának támogatása	Tájékoztató a horizontális tanulásról intézményvezetők és pedagógusok számára (szerk.: Czirfusz né Kovács Anikó)
Zárókiadvány - összefoglaló	Kutatás-Fejlesztési Kaleidoszkóp Pedagógusok Számára (szerk.: Gönczöl Enikő)